

ARHIVSKA GRAĐA HISTORIJSKOG ARHIVA SARAJEVO NA ORIJENTALNIM JEZICIMA

38

Apstrakt: Arhivska građa na orijentalnim jezicima Historijskog arhiva Sarajevo proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine u kategoriji *Pokretno dobro* od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine 15. jula 2009. godine.

Namjera autorice je napraviti sveobuhvatan prikaz arhivske građe sa informacijama o vrsti arhivske građe, njenoj količini, fizičkom stanju, stepenu sredenosti, načinu formiranja zbirki i fondova, njihovom sadržaju, načinu sređivanja i obrade, te informativnim sredstvima. Najviše plijene pažnju rukopisne zbirke čija djela mahom potiču iz velikih islamskih centara, ali je značajan broj i onih koji su nastali u našim krajevima. Djela autora sa naših prostora zaslužuju posebnu pažnju, stoga će se njima detaljnije pristupiti, te će se u radu naći prevedeni dijelovi nekih od rukopisa. Fragmenti nekih od raritetnih i unikatnih primjeraka prikazat će se kroz ilustraciju u vidu priloga.

Ključne riječi: *orijentalni jezici², osmanski jezik³, zbirka, fond, dokumenti, rukopisna arhivska građa*

FONDOVI I ZBIRKE NA ORIJENTALNIM JEZICIMA

Redoslijed predstavljanja fondova i zbirki na orijentalnim jezicima, ako bi se za kriterij uzimala njihova važnost i značaj, bilo bi teško utvrditi. Razlog leži u činjenici da je sadržaj i jednih i drugih krajnje raznolik, pa ih je nemoguće porediti po kvaliteti. U Arhivu se čuva ukupno devet zbirki i trinaest fondova na orijentalnim jezicima. U zbirke spadaju Zbirka rukopisâ, Zbirka rukopisa i knjiga Mehmeda Teufika Okića⁴, Zbirka *Acta Turcica*, Zbirka deftera⁵, Zbirka vakufnama⁶, Zbirka vasijetnama⁷, Zbirka dokumenata prof. Hamdije Kreševljakovića⁸, Zbirka foto-snimaka dokumenata osmanskog perioda iz

¹ viša arhivistkinja, elma.dervisbeg@gmail.com

² arapski, perzijski i turski jezik

³ Jezik Osmanske Carevine, bio u upotrebi od početka XIII do početka XX stoljeća.

⁴ bosanskohercegovački teolog i intelektualac

⁵ Defteri – zvanične knjige administracije i finansija, zapisnici i protokoli, pojedinačni akt koji ima karakter spiska, popisa ili obračuna, Historija osmanske države i civilizacije I, 1049.

⁶ Vakfija ili vakufnama – dokument o osnivanju vakufa i upravljanju njime, zadužbinska povelja, Historija osmanske države i civilizacije I, 1058.

⁷ vasijetnama – oporuka, testament (prim. aut.)

⁸ bosanskohercegovački akademik, historičar

Dubrovačkog arhiva, te Zbirka štampanih knjiga na orijentalnim jezicima koja, po broju bibliotečkih jedinica, nadmašuje sve gore navedene.

Zbirku rukopisâ čine 802 kodeksa⁹ sa 1305 rukopisnih dijela. Ova zbirka je obrađena kroz dva svëska kataloga i to *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo – svezak prvi*, obrađenih od strane Mustafe Jahića i izdatog 2011. godine, te *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa – svezak drugi*, obrađenih od strane Hase Popare i izdatog 2011. godine. Katalogi su urađeni tako da prvi svezak tretira kjiževna djela, djela iz gramatike, sintakse, rječnike orijentalnih jezika, historijska i kaligrafska djela, ali i prirodne nauke, potom okultne poput astrologije, tajanstvenih nauka, tumačenja snova i kabalistike. Drugi svezak okrenut je teološkim naukama – proučavanje Kura'na, islamske tradicije (hadisa), te djela iz različitih pravnih oblasti i disciplina. Kao zgodan primjerak iz zbirki vakufnama može nam poslužiti vakufnama sultana Sulejmana Zakonodavca (vl. 1520–1566) o zaviještanju *Mushafa*¹⁰ za turbe¹¹ majke sultana Mehmeda Fatiha. Vakufnama je napisana dijelom na turskom, a dijelom na arapskom jeziku. Prema bilješci napisanoj crvenom bojom na početku teksta, sastavio ju je šejh-ul-Islam Abu as-Sud al-Imadi (umro 982/1574. godine).¹² Vakufnama sultana Sulejmana Zakonodavca dostupna je u prilogu.¹³

39

Prilog 1

Historijski arhiv Sarajevo (HAS); Orijentalna zbirka (OZ), R-103

⁹ više rukopisa objedinjeno u jednoj knjizi (prim. aut.)

¹⁰ sveta knjiga u Islamu (prim. aut.)

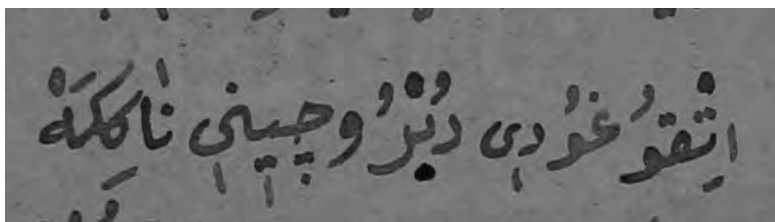
¹¹ grobnica, mauzolej sagrađena obično za nekog velikana (prim. aut.)

¹² *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo, Svezak 2*, London - Sarajevo, 2011, 548.

¹³ Vidi prilog 1

Jedan u nizu interesantnih primjeraka iz zbirke rukopisa je i prvi stihovani bosansko-turski rječnik *Magbul-i arif* iz 1631. godine. Napisao ga je bosanski alhamijado¹⁴ pjesnik Muhamed Hevai Uskufi. Rječnik je u narodu poznat i pod imenom Potur Šahidija. Ovaj rječnik je prvi u Bosni i Hercegovini i kod Južnih Slavena samostalni dvojezični rukopisni rječnik napisan u stihu štokavskim dijalektom. Ovim svojim djelom Hevai je postavio prve temelje bosanskohercegovačke lingvističke discipline – leksikografije bosanskog jezika¹⁵. Njegov rječnik jest dvojezičan bosansko-turski, odnosno tursko-bosanski rječnik koji je stihovan trećim arapskim jezikom, tj. rađen je u skladu za zakonitostima arapske metrike koja je preuzeta i u osmanskoj književnosti. Prema njenim zakonitostima, postojalo je šesnaest metrova, preuzetih iz arapske poezije i na osnovu njih se kasnije razvilo još nekoliko varijanti u poeziji na osmanskom jeziku. U Historijskom arhivu Sarajevo čuva se pet prijepisa ovog djela.¹⁶ Kao što je vidljivo iz signatura rukopisa, svi spadaju u *Zbirku rukopisâ*, osim rukopisa pod oznakom OZ; MTO R-25 koji spada u *Zbirku rukopisa i knjiga Mehmeda Teufika Okića*.

Karatketistika ovog djela je i u tome što se svako poglavlje, od njih trinaest, završava savjetom ili aforizmom. I ove mudre izreke pisane su na oba jezika i imaju za cilj da budu dopadljive, te budu usvojene od strane čitatelja. U današnjem vremenu, ovo djelo je vrijedno pažnje ne samo kako bi se proučavalo kao leksikografsko djelo, već se može posmatrati i sa aspekta kulturne historije.¹⁷

Prilog 2

Historijski arhiv Sarajevo; Orientalna zbirka, R-51

I tko godi dobro čini, naći će

U zbirci rukopisa nalaze se prijepisi dijela nekih od najvećih imena bosanske književnosti iz perioda osmanske vladavine. Neki od njih su Hasan Kaimija, Hasan Zijai Mostarac, Alaudin Ali-dede Bošnjak, Hasan Kafija Pruščak, Hasan Kaimija, Šejh Muhamed Užičanin itd. Ovdje ćemo obratiti pažnju na Zbornik pjesama Hasana Kaimije koji se čuva u Historijskom arhivu Sarajevo. Naime, ovo djelo broji na desetine prijepisa koji se nalaze u arhivima i bibliotekama diljem svijeta. Osim toga, jedanaest prepisa je utvrđeno

¹⁴ Alhamijado poezija – poezija Bošnjaka na bosanskom jeziku pisana modificiranim arapskim pismom arebicom, *Antologija bošnjačke poezije na orijentalnim jezicima*, Sarajevo, 1997, 279.

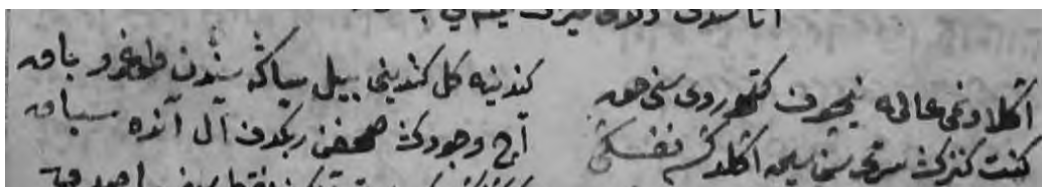
¹⁵ Muhamed Hevai Uskufi, 1631, *Bosansko-turski rječnik*, Tuzla, 2011, 39.

¹⁶ Historijski arhiv Sarajevo; Orientalna zbirka, R-51, HAS; OZ, R-150, HAS; OZ, R-371, HAS; OZ, R-607 i OZ; MTO R-25.

¹⁷ Vidi prilog 2

u Republici Turskoj, jedan u Azerbejdžanu, četiri u Bosni i Hercegovini, a prema tvrdnjama Jasne Šamić, rukopise ovog djela moguće je naći još u Kairu, Bratislavi, Parizu, Zagrebu, Tibingenu, Upsali, Taškentu i Marburgu.¹⁸ Budući da se radi o djelu koje je nastajalo u prvoj polovini XVII stoljeća, mnoštvo prijepisa upućuje na široku rasprostranjenost i popularnost Kaimijine poezije. To nije ni čudno budući da se radilo o jednostavnoj formi koja je imala namjeru da prenese moralno-didaktičku poruku i da bude lako razumljiva običnom, prosječnom čitatelju.

Primjer jednog stiha:¹⁹

Prilog 3

Historijski arhiv Sarajevo; Orijentalna zbirka, R-802

Prevod stihova:

<i>Jesi li shvatio zašto te</i>	<i>Bio sam skriveno blago tajni</i>
<i>istina na ovaj svijet donijela?</i>	<i>Blago ćeš i sam postati ako si spreman</i>
<i>Sebi doći, sebe spoznaj i pravo</i>	<i>sebe spoznati</i>
<i>Na sebe kroz sebe pogledaj!</i>	<i>Otvoriše se stranice Knjige postojanja</i>
	<i>U njoj si od Boga pouku uzeo!</i>

Nadalje, zbirka rukopisâ obiluje i prijepisima svetog teksta Kur'ana. Arhiv posjeduje ukupno 36 rukopisa od kojih je najstariji iz 1513, a najmlađi iz 1872. godine. U nastavku možemo vidjeti izgled jednog od njih u dijelu sure (poglavlja) El-Alek iz Kur'ana.²⁰

Zbirka rukopisa različitog je porijekla i formirala se kroz dugi niz godina. Obuhvata vremenski raspon od XVI do XX stoljeća. Čuva se u 105 arhivskih kutija, odnosno čini cca 11 dužnih metara građe. Radi se o katalogiziranoj arhivskoj građi dostupnoj za istraživanje. Zbirka je skenirana.

Zbirka vakufnama i vakufnama sa prevodima otkupljena je 1963. godine od Alije Bejtića, bosanskohercegovačkog historičara, orijentaliste i novinara. Obuhvata vremenski raspon od 1555. do 1875. godine. Čuva se u jednoj arhivskoj kutiji, odnosno čini je cca 0,1 dužni metar građe. Radi se o djelimično sređenoj građi dostupnoj za istraživanje, ali koja posjeduje samo sumarne inventare. Zbirka je skenirana.

Zbirka vasijetnama (oporuka) otkupljena je 1955. godine od Zibe Čučak, prethodne vlasnice iz Sarajeva. Obuhvata vremenski raspon od 1699. do 1908. godine. Čuva se

¹⁸ Šamić, J. *Divan de Ka'imi. vie et oeuvre d'un poete bosniaque du XVIIe siècle*, Paris, 1986, 37.

¹⁹ Vidi prilog 3

²⁰ Vidi prilog 4

Prevod teksta sure El-Alek – Ugrušak:

U ime Boga, Milosnika Svemilosnoga!

1. Čitaj, u ime svoga Gospodara, koji stvara -
2. stvara čovjeka od ugruška!
3. Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj,
4. koji podučava peru,
5. koji čovjeka podučava onome što ne zna.
6. Uistinu, čovjek se uzobijesti
7. čim se neovisnim osjeti,
8. a Gospodaru tvome će se, doista, svi vratiti!
9. Vidje li ti onoga koji brani
10. robu da molitvu obavi?
11. Reci mi ako on misli da je na pravome putu,
12. ili ako traži da se kumirima moli,
13. reci mi, ako on poriče i glavu okreće –
14. zar on ne zna da Allah sve vidi?
15. Ne valja to! Ako se ne okani, dohvatit ćemo ga za kiku,
16. kiku lažnu i grijeshnu,
17. pa neka on pozove društvo svoje –
18. Mi ćemo pozvati zebanije.
19. Ne valja to! Ti njega ne slušaj, već molitvu obavljaj i nastoj da se Gospodaru svome približiš!*

Prilog 4

Historijski arhiv Sarajevo; Orijentalna zbirka, R-142

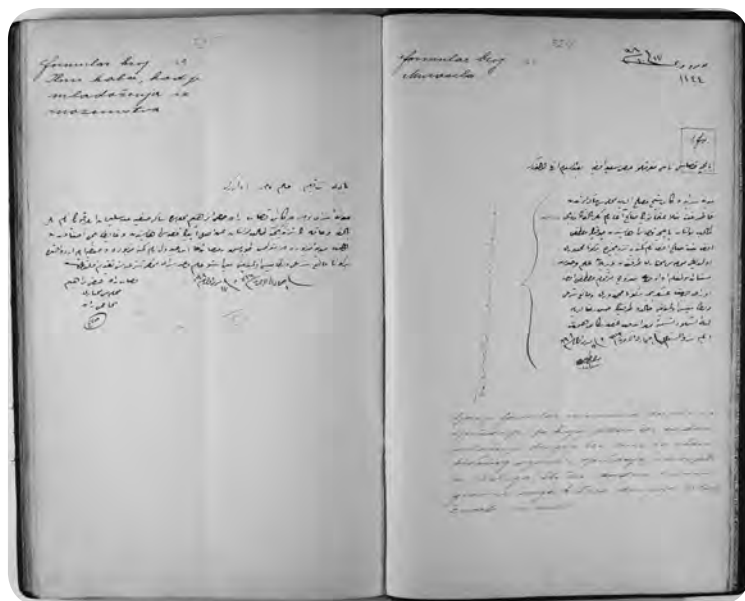
u jednoj arhivskoj kutiji, odnosno čini je cca 0,1 dužni metar građe. Radi se o djelimično sređenoj građi dostupnoj za istraživanje, ali koja posjeduje samo sumarne inventare. Zbirka je skenirana.

Zbirka deftera obuhvata vrlo raznolike bilježnice, registre, protokole, trgovačke knjige i sl. Brojem prednjače trgovačke i zanatlijske bilježnice uglednih trgovačkih porodičnih firmi. U ovoj zbirci nalaze se i defteri sarajevskih vakufa. Naročitu vrijednost predstavlja pet deftera sarajevskog saračkog esnafa za period od 1726. do 1823. godine, potom šest sidžila²¹ i to sidžil Temišvarskog kadiluka za period 1651–1653, tri sidžila vi-sočkog šerijatskog suda iz 1622, 1839. i 1868. godine i dva nepotpuna sidžila Livanjskog kadiluka iz 1871. i 1872–1874. godine. Zbirka još uvijek nije digitalizovana.

Zbirka deftera različitog je porijekla i formirala se kroz dugi niz godina. Obuhvata vremenski raspon od 1468. do 1920. godine. Čuva se u 30 arhivskih kutija, odnosno čini cca 3 dužna metra građe. Radi se o sređenoj građi dostupnoj za istraživanje koja posjeduje

²¹ sidžil – sudski protokol (prim. aut.)

* Kur'an s prevodom Besima Korkuta, Sarajevo: El-Kelimeh, 2000, 597.

Prilog 5
 Historijski arhiv
 Sarajevo; Orijentalna
 zbirka, Zbirka testera
 (T)-202

analitičke inventare. Zbirka je skenirana. U nastavku možemo vidjeti izgled stranice Šerijatskog suda Sarajevo iz 1898. godine na turskom i na bosanskom jeziku.²²

Zbirka Acta Turcica je zbirka dokumenata organa lokalne uprave i organa centralne vlasti: fermani²³, berati²⁴, bujuruldije²⁵, hudžeti²⁶, ilami²⁷, murasele²⁸ itd. Zbirka je različitog porijekla i formirana je kroz dugi niz godina. Obuhvata vremenski raspon od XVI do XX stoljeća. Čuva se u 9 arhivskih kutija, odnosno čini cca 1 dužni metar građe. Radi se o sredenoj građi dostupnoj za istraživanje koja posjeduje analitičke inventare. Zbirka je skenirana.

U ovoj zbirci čuva se i najstariji dokument u Arhivu, a to je emernama (zapovijed) o slobodi vjeroispovijesti iz 1531. godine. Na poleđini ovog dokumenta nalazi se pečat Gazi Husrev-bega. Prevod i izgled emername slijedi u nastavku.²⁹

Zbirka rukopisâ i knjigâ intelektualca Mehmeda Teufika Okića posjeduje 168 kdekse koji sadrže 240 djela. Dio Zbirke sa štampanim knjigama sadrži 555 knjiga i to 350 na arapskom, 194 na turskom, 11 na perzijskom i 2 knjige na bosanskom jeziku. Zbirka je preuzeta u Arhiv 1972. godine kupovinom od Muhameda Okića. Vremenski raspon je od 1495. do 1932. godine. Čine je 23 arhivske kutije i 555 knjiga, odnosno čini cca 1 dužni metar građe. Radi se o sredenoj građi dostupnoj za istraživanje koja posjeduje analitičke inventare. U toku je izrada kataloga za ovu zbirku.

²² Vidi prilog 5

²³ ferman – sultanska naredba (prim. aut.)

²⁴ berat – dekret (prim. aut.)

²⁵ bujuruldija – vezirska naredba (prim. aut.)

²⁶ hudžet – sudska odluka (prim. aut.)

²⁷ ilam – sudske rješenje (prim. aut.)

²⁸ murasela – sudski poziv (prim. aut.)

²⁹ Vidi prilog 7

Prilog 6

Historijski arhiv Sarajevo; Orijentalna zbirka, Zbirka Acta Turcica 229

Prijevod:

„Gospodinu naibu časnog šerijata, uglednicima, učenim ljudima i sudcima u fojničkom i kreševskom kadiluku, neka im se ugled poveća!

(Ova se zapovijed upućuje) i časnom zastupniku emina (ime mu nečitljivo), kojemu neka se vlast poveća. Poslije pozdrava i izraza poštovanja saopćuje se sljedeće:

U posljednje vrijeme svećenici u Fojnici i tamošnjim krajevima došli su ovamo i izjavili da su od starina po starom običaju obilazili od crkve do crkve i od sela do sela i vršili ono što je uobičajeno (apostolat), ali su ih u tome počeli sprečavati ljudi i službenici sadašnjeg emin-bega. Tako se oni žališe da ih uznemiruju.

(Povodom ovih žalbi) potrebno je da stvar izvidite kako bi spomenuti svećenici mogli od crkve do crkve i od sela do sela da obilaze i vrše ono što je uobičajeno i kako su to i do sada činili i kako je njihovim nevjerničkim propisim određeno.

(Zapovijeda vam se) da nikoga od njih protivno od ovog (ove bujuruldije) ne uznemirujete i da im ne dosadujete. Toliko na znanje i na ravnanje.

Pisano početkom mjeseca safera 928. (938).h.g. u mjestu Sarajevu.***

Većina dijela u ovoj zbirci su djela vjersko-didaktičke naravi, ali nije zanemariv ni broj historijskih i pravnih, preciznije dijela šerijatskog prava.³⁰ Potom, tu je i značajan broj rječnika i književnih dijela. Ovdje upravo izdvajamo djelo Đulistan, glasovitog perzijskog pjesnika iz XIII stoljeća Sadija Širazija koji ulazi u red najvećih pjesnika Irana, ali i cijeloga svijeta. Njegovu poeziju krasi pozivi na mir, jedinstvo i dobro. U porukama Sadija Širazija lako se prepoznaju poruke kur'anskog teksta i islamske tradicije. Rukopis OZ; MTO 119 potiče iz 901/1495. godine, ima 200 listova, kartonski povež, dimenzije listova su 17x12 cm, a pisan je stilom *nestalik*. Kupljen je u Travniku 1735. godine. Ru-

³⁰ islamsko vjersko pravo

* Glasnik VIS-a br. 3-4 iz 1969. Osman A. Sokolović: „Nekoliko dokumenata o toleranciji naših predaka“, 100.

kopis OZ, MTO 159 je iz 1030/1621. godine, ima 150 listova, pisan je stilom *nestalik*, ima kožni povez sa rozetama, a dimenzije listova su 20x13 cm. Prva dva lista ispunjena su bilješkama, a na marginama teksta nerijetko su dodavane glose.

Đulistan, u doslovnom značenju ružičnjak³¹, prozno je djelo protkano stihovima; to je zbornik kratkih priča (hikaja) i pjesničkih aforizama u kojima se rimovana proza prepliće sa stihovima; po karakteru tih aforizama i sadržini priča, spada u poučna didaktička djela.³² Đulistan je, po svom duhu, pun života i ideja kako ga iskoristiti a biti i ostati ljudski čestit.³³

Primjer jednog takvog stiha:

Neki car upita pobožnjaka: „Razmišljaš li ikad o meni?“ Pobožnjak odgovori: „Da, uvijek kada zaboravim Boga.“

*Posvuda luta onaj koga je On u sebi odagnao;
Onoga koga sebi priziva, ne tjera ga tuđim vratima.*³⁴

U prilogu se nalaze prve stranice ova dva rukopisa^{35, 36}.

Prilog 7
Historijski arhiv Sarajevo; Orientalna zbirka, Zbirka Mehmeda Teufika Okuča (MTO) - 119

Prilog 8
Historijski arhiv Sarajevo; Orientalna zbirka, MTO – 159

Nadalje, u Arhivu se čuva Zbirka dokumenata prof. Hamdije Kreševljakovića, jednog od najčuvenijih historičara Bosne i Hercegovine. Zbirka obiluje administrativnim

³¹ gül (perz. ruža, stan) – sufiks iz perzijskog jezika za označavanje mjesta gdje se nešto događa ili gdje se nešto nalazi

³² Trako, Salih. Đulistan, Šejh Sadi Širazi. Sarajevo: El-Kalem, 1989, 12.

³³ Trako, Salih. Đulistan, Šejh Sadi Širazi. Sarajevo: El-Kalem, 1989, 13.

³⁴ Trako, Salih. Đulistan, Šejh Sadi Širazi. Sarajevo: El-Kalem, 1989, 73.

³⁵ Vidi prilog 7

³⁶ Vidi prilog 8

aktima osmanske uprave kao što su fermari, berati, bujuruldije. Zbirka je preuzeta 1956. godine otkupom od prof. Hamdije Kreševljakovića, a u periodu od 1960. do 1962. godine otkupom od negove supruge Razije Kreševljaković. Vremenski raspon građe je od 1531. do 1913. godine, čuva se u pet arhivskih kutija, odnosno čini cca 0,5 dužnih metara građe. Radi se o sređenoj građi dostupnoj za istraživanje koja posjeduje analitičke inventare. Zbirka je skenirana.

Zbirka foto-snimaka dokumenata osmanskog perioda iz Dubrovačkog arhiva sastoji se od 252 foto-snimaka raznih dokumenata značajnih za proučavanje Sarajeva i to iz perioda XVI, XVII i XVIII stoljeća. U Arhiv je preuzeta 1957. godine kupovinom od Hazima Šabanovića, bosanskohercegovačkog historičara i orijentaliste, čuva se u jednoj arhivskoj kutiji, odnosno čini cca 0,1 dužni metar građe. Radi se o djelimično sređenoj građi koja posjeduje sumarni inventar. Zbirka još uvijek nije digitalizovana.

46 Zbirka štampanih knjiga na orijentalnim jezicima broji 1630 bibliotečkih jedinica inventariranih i obrađenih po UDK sistemu. Knjige se odnose na najrazličitije oblasti počevši od filologije orijentalnih jezika, pa sve do geografije, prava i lijepe književnosti.

Fond Hadži-Sinanove tekije³⁷ je u Arhiv preuzet 1959. godine i to otkupom od Munire Misirlić, supruge preminulog šejha³⁸ ove tekije Misirlića. Hadži-Sinanova tekija sagrađena je u prvoj polovini XVII stoljeća. Njenom izgradnjom upravljao je imućni sarajevski trgovac hadži-Sinan, a izgradnju je finansirao njegov sin Mustafa, tada velikodostojnik u sviti sultana Murata IV. Građa obuhvata period od 1592. do 1945. godine. Čuva se u 31 arhivskoj kutiji, odnosno čini cca 3 dužna metra građe. Radi se o sređenoj građi dostupnoj za istraživanje koja posjeduje analitičke inventare. Zbirka je skenirana.

Fond Skender-pašinog vakufa, bosanskog namjesnika i vojskovođe, u Arhiv je preuzet 1962. godine i to otkupom od ranije vlasnice Almase Imamović. Građa je obuhvata period od 1861. do 1930. godine. Čuva se u dve arhivske kutije, odnosno čini cca 0,2 dužna metra građe. Radi se o sređenoj građi dostupnoj za istraživanje koja posjeduje analitičke inventare. Zbirka je skenirana.

Osim gore navedenih zbirki i fondova, Arhiv čuva još porodične fondove uglednih sarajevskih porodica *Bakarević*, *Džebo*, *Džinić*, *Fadilpašić*, *Glođo-Svrzo*, *Hadžišabanović*, *Handžić*, *Kabadaja*, *Krečo*, *Kumašin*, *Mravović*, *Pertev*, *Saračević*, *Užičanin-Kreševljaković* i *Zildžić*. Ova arhivska građa je neiscrpan izvor podataka o historiji grada Sarajeva. Daje uvid u ekonomske tokove, podatke o sigurnosnoj situaciji, kulturnom životu, običajima, kretanju stanovništva i mnoštvu raznolikih tema na bazi kojih se mogu raditi istraživanja. Radi se o cca 7 dužnih metara građe koja se nalazi u sređenom stanju, koja je skenirana i posjeduje prateće analitičke inventare.

³⁷ tekija – bogomolja, mjesto okupljanja derviša, mjesto obavljanja vjerske ceremonije (prim. aut.)

³⁸ šejh – pročelnik reda, vođa derviša (prim. aut.)

REZIME

U ovom radu pokušao se dati popis i opis arhivskih fondova i zbirki. Iz gore izloženih podataka možemo primjetiti da su zbirke i fondovi Historijskog arhiva Sarajevo formirane prema načinu ulaska u Arhiv (otkupa, poklona), da su to zapravo preuzete kolekcije arhivske građe koje su nastajale kod ranijih vlasnika i da se nisu obrazovale prema vrsti dokumenata ili temi na koju se odnose. Digitalizacija građe otvara mogućnosti formiranja i sastavljanje zbirki od digitalnih dokumenata prema njihovoj vrsti, a potom izradi naučno-obavještajnih sredstava prema temama tzv. *tematskih vodiča*, što smatramo da može uveliko olakšati i skratiti posao istraživača, ali i probuditi interes za konkretnu temu kod šire javnosti. Građa na orijentalnim jezicima često biva zapostavljena i zbog složenog problema čitanja pisma na kojem je pisana djeluje apstraktno, pa time ostaje nepoznata i za same arhiviste, a naročito za širu javnost. Ovaj rad je imao za cilj da opiše i obavijesti šta se od građe na orijentalnim jezicima može naći u Historijskom arhivu Sarajevo, a zatim da približi i učini manje stranim sadržinu izdvojenih dokumenata i djela na koje se skrenula pažnja. Zadržali smo se više na rukopisnoj građi, jer smo zbog ograničenog prostora porodične fondove ovdje samo poimenično nabrojali, a njihovo prelistavanje ostavili za neki naredni put.

IZVORI I LITERATURA

Izvori

- Historijski arhiv Sarajevo (HAS)
- Historijski arhiv Sarajevo (HAS), Orijentalna zbirka (OZ), Zbirka Acta Turcica (ZAT) 228
- HAS, OZ, Zbirka deftera (T), 202
- HAS, OZ, Zbirka rukopisâ (R), 51; 802
- HAS, OZ, Zbirka rukopisâ i knjiga Mehmeda Teufika Okića (MTO), 119; 159

Literatura

- *Bosansko-turski rječnik – Muhamed Hevai Uskufi 1631.*, Tuzla, 2011.
- Dervišević, M. et al. *Vodić kroz fondove i zbirke Istorijskog arhiva Sarajevo*, Sarajevo, 2003.
- *Dulistan, Šejh Sadi Širazi*, preveo Salih Trako, Sarajevo, 1989.
- *Historija osmanske države i civilizacije I*, priredio E. Ihsanoğlu, Sarajevo, 2004.
- *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo*, sv. II, obradio Haso Popara, London – Sarajevo, 2011.
- *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa Historijskog arhiva Sarajevo*, sv. I, obradio Mustafa Jahić, London – Sarajevo, 2011.
- *Kur'an s prevodom Besima Korkuta*, Sarajevo, 2000.
- Sokolović, A. Osman. *Nekoliko dokumenata o toleranciji naših predaka*, Glasnik Visokog islamskog starješinstva br. 3-4, 1969.
- Šamić, J. *Divan de Ka'imi. vie et oevre d'un poete bosniaque du XVIIe siècle*, Paris, 1986.

Elma DERVIŠBEGOVIĆ, MA

ARCHIVAL MATERIALS OF THE HISTORICAL ARCHIVES OF SARAJEVO IN ORIENTAL LANGUAGES

Summary

In this work we have tried to give the arrangement and description of archival fonds and collections. From what was said above we can notice that fonds and collections of the Historical Archives of Sarajevo were formed according to accession (purchase, donation), they are actually transferred collections of archival materials that originated earlier at previous owners and they were not formed according to the type of documents or subjects they relate to. Digitisation of archival materials opens up possibilities for forming and compiling collections of digitised documents according to their type, and then creation of finding aids - technical and informative means by themes, the so-called *thematic research guides* which we consider helpful in making the research easier and in shortening the time needed for research, but also in inciting public interest for a concrete theme. Archival materials in oriental languages are often neglected and, because of the complex problem of reading the script in which they were written down, they seem abstract and for that reason they remain unknown both to the archivists and broader public. This work has for its goal to describe and inform what archival materials in oriental languages can be found in the Historical Archives of Sarajevo, and then to make the content of the documents and works that were singled out seem less strange. We gave special attention to manuscripts and, because of the limited space, we have just enumerated family fonds individually, and we have left their *browsing* for some other time